

KARADAĞ'DA BİR DEVRİN SONU

MEHMET UĞUR EKİNCİ

SETA | PERSPEKTİF

NİSAN 2023 · SAYI 362

- Karadağ'da cumhurbaşkanlığını kaybeden Milo Đukanović otuz yıldır ülkesinde nasıl bir siyaset izledi?
- Cumhurbaşkanı seçimi nasıl bir ortamda gerçekleşti?
- Đukanović'in gidişi Karadağ'a istikrar getirebilir mi?

Balkanların en küçük ülkesi Karadağ'da yaklaşık otuz yıldır ülke siyasetinin en güçlü lideri olan Milo Đukanović cumhurbaşkanı olarak girdiği son seçimde hüsrana uğradı. 19 Ocak'taki seçimin ilk turunda Đukanović yüzde 35,37 ile ilk sırada yer alırken Avrupa Şimdi Hareketi'nin adayı Jakov Milatović oyların yüzde 28,92'sini alarak seçimi ikinci tamamlamıştı. 2 Nisan'daki ikinci turda Đukanović'in oyları yüzde 40'ta kalırken Milatović ise yüzde 60 oyla ülkenin yeni cumhurbaşkanı seçildi.

Komünist dönemin tek partisinin devamı olan ve Đukanović'in liderliğini yaptığı Karadağ Sosyalist Demokrat Partisi (DPS) ilk kez 30 Ağustos 2020 tarihli milletvekili genel seçimiyle muhalefete düşmüş fakat cumhurbaşkanlığını elde tutmayı sürdürmüştü. 2 Nisan'daki seçimle parti ilk kez cumhurbaşkanlığını da kaybetti. Bu gelişmeler ülke siyasetinde son yıllarda yaşanan ağır ve sancılı dönüşüm sürecinde yeni bir aşamaya geçildiğini gösteriyor.

ĐUKANOVIĆ'İN SİYASİ GEÇMİŞİ

Günümüzün Balkan liderleri içerisinde iktidarı Soğuk Savaş yıllarına dayanan tek siyasetçi olan Đukanović,

1989'da Sırp lider Slobodan Milošević yanlılarının organize edilen Anti-Bürokratik Devrim ile Karadağ Komünist Partisi'nin yönetimine gelmişti. Ülkede çok partili hayata geçilmesinin ardından Đukanović 1991'de başbakanlık koltuğuna oturdu. Eski Yugoslavya topraklarındaki savaşlarda önce Sırbistan ile beraber hareket eden Đukanović, 1990'ların ortalarında Milošević'in savaş yanlısı çizgisine karşı çıkarak parti içi muhalefet başlattı. 1997'de partisinin lideri Momir Bulatović'e karşı cumhurbaşkanı adayı olan Đukanović seçimde galip gelerek hem cumhurbaşkanı seçildi hem de parti liderliğini eline aldı. Bu tarihten sonra Karadağ'ın tartışmasız en güçlü siyasetçisi haline gelen Đukanović, siyasete ara verdiği kısa bir dönem haricinde DPS'nin liderliğini günümüze değin sürdürdü. Bu süre zarfında iki dönem cumhurbaşkanı ve beş dönem başbakan olan Đukanović, reformcu ve Avrupa-Atlantik yönelimli bir lider olarak kendisini gösterdi. Ülkesinin önce Milošević rejiminden ve sonrasında da Sırbistan'dan kopmasında başrolü oynadı. 2006'da gerçekleşen bağımsızlık, 2017'de gerçekleşen NATO üyeliği ve halen devam eden AB üyelik müzakereleri gibi önemli süreçlere bizzat liderlik etti.

MEHMET UĞUR EKİNCİ

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, Tarih Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladı. Ohio State Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi'nde doktora dersleri aldıktan sonra doktorasını Londra Üniversitesi SOAS Siyaset ve Uluslararası Çalışmalar Bölümü'nde tamamladı. Araştırma alanları arasında güncel Balkan politikaları, Avrupa siyaseti, iç siyaset-uluslararası siyaset bağlantıları, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri dış politikası ve siyasi tarihi bulunmaktadır.

Đukanović bu politikalarıyla Karadağlı kimliğine sahip vatandaşların yanı sıra Boşnak ve Arnavut azınlıktan da büyük destek gördü. Öte yandan Sırbistan ile yolların ayrılması sebebiyle Sırp azınlık kendisine cephe alırken kendisinin ve kardeşinin büyük bir servet elde ettiği, özelleştirmelerde yolsuzluk yaptığı, organize suç şebekeleriyle bağlantılarının bulunduğu ve medyaya baskı uyguladığı¹ gibi çeşitli iddialarla politikalarını şeffaf ve demokratik bulmayan vatandaşların muhalefetiyle karşılaştı. 2010'larda giderek güçlenen toplumsal ve siyasi muhalefet ise sokak protestoları ve seçimlerde muhalif partilerin kurduğu ittifaklarla kendini gösterdi. Bütün bu gelişmelere rağmen Đukanović, siyasetçiler ve partiler arasındaki bölünmüşlüklerden de olabildiğince istifade ederek iktidarını korumayı başardı.

30 Ağustos 2020'de yapılan son genel seçimde DPS'nin ilk kez Mecliste hükümeti kuracak çoğunluğu sağlayamaması Karadağ siyasetinde yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Ancak Meclisin farklı ideoloji, etnisite ve çıkarları temsil eden partilerden oluşması çok parçalı koalisyon hükümetlerini kaçınılmaz kıldı. Cumhurbaşkanı Đukanović'in liderliğindeki DPS de aktif bir muhalefet yürüterek istikrarlı bir hükümetin kurulmasını ve çalışmasını engelledi. Aralık 2020'de Zdravko Krivokapić'in başbakanlığında kurulan koalisyon hükümeti partiler arasında yaşanan uyumsuzlukların sonucunda Şubat 2022'de Meclis çoğunluğunu kaybetti. Nisan 2022'de Dritan Abazović'in başbakanlığında göreve gelen azınlık hükümeti ise başbakanın Sırp Ortodoks Kilisesi ile anlaşma imzalamasının ardından Ağustos 2022'de gensoruyla düşürüldü. O tarihten beri yeni hükümetin bir türlü kurulamadığı Karadağ'da Meclis 16 Mart'ta Đukanović tarafından feshedildi. Bu nedenle ülkenin siyasi görünümü 11 Haziran'da yapılacak erken genel seçimle netleşecektir.

2023 CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

Karadağ, cumhurbaşkanı seçimine hükümet krizinin yaşandığı bir ortamda girdi. DPS'nin cumhur-

1 "Milo Djukanovic | 2015 Person of the Year in Organized Crime and Corruption", OCCRP, <https://www.occrp.org/en/poy/2015>, (Erişim tarihi: 3 Nisan 2023).

başkanı adayı Đukanović, seçim propagandalarında Sırbistan ve Rusya kaynaklı tehditlere karşı istikrarı ve AB üyelik hedefini ön plana çıkardı. Buna karşılık Karadağ'ın siyasi yelpazesindeki birçok parti aralarındaki önemli görüş ayrılıklarına rağmen açıkça Đukanović karşıtlığında birleşti. Öyle ki birinci turda kendi adaylarıyla yarışan Demokratik Cephe (DF), Demokratik Karadağ (DCG) ve Sosyalist Halk Partisi (SNP) gibi partiler ikinci turda Đukanović ile baş başa kalan Milatović'i destekledi. Đukanović bu partileri kendisini devirmekten başka bir projeye sahip olmamakla eleştirirken onun karşıtları ise siyasi gerginliklerin düşürülmesi, toplumsal barışın sağlanması ve yolsuzlukla mücadele edilmesi için kendisinin cumhurbaşkanlığından gitmesinin şart olduğunu savundu.²

Đukanović'in ikinci turda rakibi olan Milatović, siyasi bagajı olmayan genç bir siyasetçi olarak kamuoyunun dikkatini çekti. Öğrenim ve kariyer için uzun yıllar yurt dışında bulunmasının ardından 2020'de Krivokapić kabinesinin ekonomi bakanı olarak göreve getirilmesiyle ülke siyasetine adım atan Milatović, daha sonra aynı kabinenin Maliye Bakanı Miloško Spajić ile beraber "Avrupa Şimdi" adlı siyasi hareketi başlattı. Oxford'dan ekonomi yüksek lisans derecesi bulunan ve üç Avrupa dilini konuşabilen Milatović, yurt dışındaki bağlantıları sayesinde uluslararası alanda daha saygın bir cumhurbaşkanı olacağını ve ülkesinin AB üyeliğini hızlandıracağını iddia etti. Đukanović'in ayrıştırıcı politikalarının aksine herkesi kucaklayacağını ve toplumdaki etnik ve sosyal bölünmüşlüğü ortadan kaldırmak için çalışacağını altını çizdi.³

2 "Sedam Kandidata za Predsednika Crne Gore", Politika, 18 Mart 2023, <https://www.politika.rs/sr/clanak/543366/Sedam-kandidata-za-predsednika-Crne-Gore>, (Erişim tarihi: 3 Nisan 2023); "Milatović 'Sprema' Đukanovića za Političku Penziju 2. Aprila, Milo Uveren u Konačnu Pobedu", Politika, 19 Mart 2023, <https://www.politika.rs/sr/clanak/543618/Milatovic-sprema-Djukanovica-za-politicku-penziju-2-aprila-Milo-uveren-u-konacnu-pobedu>, (Erişim tarihi: 3 Nisan 2023).

3 "Jakov Milatović za 'Politiku': DPS Odlazi u Političku Prošlost", Politika, 26 Mart 2023, <https://www.politika.rs/sr/clanak/544781/Jakov-Milatovic-za-Politiku-DPS-odlazi-u-politicku-proslost>, (Erişim tarihi: 3 Nisan 2023).

İkinci turda diğer parti seçmenlerinin Milatović'e tam destek vermemesini ve yurt dışından gelecek oylarla cumhurbaşkanı seçilmeyi bekleyen Đukanović'in bu ümitleri boşa çıktı. Sonuçta Karadağ'da ilk kez DPS dışında bir partinin adayı cumhurbaşkanı seçildi.

KARADAĞ'IN GELECEĞİ

2010'lardan beri Karadağ'da DPS giderek güç kaybederken bununla eş zamanlı olarak çeşitli siyasi ve toplumsal krizler yaşanıyor. 2013 cumhurbaşkanı seçimini DPS'nin adayının çok az bir farkla kazanmasının ardından muhalefet partileri uzun bir süre sonucu kabul etmemişti. 2015-2016 arasında DPS'yi yolsuzluklarla ilişkilendirenler ve NATO üyeliğine karşı çıkanlar bir araya gelerek aylarca süren sokak eylemleri gerçekleştirdiler. Bu dönemde ülke ayrıca Rusya destekli olduğu iddia edilen bir darbe girişimini de atlattı. Đukanović'in 2019'un sonlarında çıkarıldığı ve Sırp Ortodoks Kilisesi'nin 1918'den önceye tarihlenen mülklerini Karadağ Ortodoks Kilisesi'ne devreden kanuna karşı büyük çaplı protestolar yaşandı. Son olarak Ağustos 2020 sonrasında Karadağ çok partili hayata geçişten beri ilk kez hükümet krizleriyle karşı karşıya geldi.

Đukanović'in cumhurbaşkanlığını kaybetmesi ülkede son yıllarda yaşanan sancılı dönüşüm sürecinde önemli bir kilometre taşı olsa da ülke siyasetinin ne yöne evrileceğini kestirebilmek için henüz erkendir. Đukanović'in liderliğindeki DPS halen ülkenin en güçlü partisi olmayı sürdürdüğü gibi azınlık partileriyle siyasi ortaklığını da koruyor. Seçimin ikinci turunda Đukanović karşısında birleşen partiler ise birbirinden farklı çizgilere sahiptir. Özellikle Sırp milliyetçisi ve Rusya sempaticisi partilerin bulunduğu bir koalisyon olan DF, Milatović'e tamamen güvenmediğini belirtmekle beraber Karadağ'ın Sırbistan'dan ayrılması, NATO'ya katılması ve Sırp Ortodoks Kilisesi'nin ülkedeki nüfuzunun zayıflatılmasından sorumlu tuttuğu Đukanović'e karşı kendisini destekledi. Ancak Sırp'ların çıkarları ve dış politikaya ilişkin konularda partiler arasındaki görüş ayrılıkları bundan sonra da devam edecektir.

11 Haziran'da yapılacak erken genel seçim ülkenin siyasi geleceği için kritik önem taşıyor. Đukanović liderliğindeki DPS'nin bundan sonraki dönemde daha da zayıflaması, ortaya nasıl bir siyasi aritmetik çıkaracağı bilinmediğinden çeşitli riskler barındırıyor. Bulgaristan'da Boyko Borisov'a iktidarı kaybettirmeye üzere bir araya gelen partilerin Nisan 2021'den beri istikrarlı bir hükümet kuramamaları ve ülkenin bir seçim döngüsüne girmesinin bir benzeri Karadağ'da da yaşanabilir. Böyle bir durum ise AB üyelik sürecine zarar vermenin yanında ülkeyi etnik gerilimlere ve dış kaynaklı hibrit tehditlere maruz bırakabilir.

Erken genel seçime giden yolda Đukanović liderliğindeki DPS'nin Sırp milliyetçiliği ve Rusya tehdidini öne çıkarması bekleniyor. Bu sayede toplumdaki Sırp yayılmacılığına dair korkulara oynamanın ötesinde Batı dünyasının desteğini sağlamaya çalışacağı da tahmin edilebilir. Đukanović ve DPS iktidarı, yolsuzluk, organize suç ve devlet kurumlarının ele geçirilmesi gibi konularda birçok uluslararası kuruluş tarafından eleştirilmesine rağmen Batı yönelimli hareket ettiği için AB ve ABD tarafından ciddi bir baskıya maruz kalmamıştır. Ülkedeki en büyük NATO savunucularından olmanın yanı sıra Rusya-Ukrayna savaşı sırasında Moskova yönetimine karşı yaptırımları da destekleyen Đukanović, Batı dünyasının güvenini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Bu sebeple Batılı aktörler, Sırbistan ve Rusya'nın Sırp azınlık üzerinden Karadağ'a müdahale riskine karşı Đukanović'i istikrarı koruyabilecek güçlü bir lider olarak görmeye devam etmiştir.

Milatović'in seçimi kazanması özellikle Avrupalı çevrelerde yolsuzlukla mücadele ve dolayısıyla ülkenin AB üyelik sürecinin ivme kazanacağı yönünde iyimser bir beklenti oluşturmuştur. Ancak bu beklentinin gerçekleşmesi gelecek dönem Meclisin nasıl şekilleneceğine bağlıdır. Milatović'in mensubu olduğu Avrupa Şimdi Hareketi'nin önümüzdeki seçimlerden güçlü çıkacağı şimdiden öngörülebilirse de DPS'nin bu kadar kısa sürede toplumsal tabanını kaybetmesi pek mümkün görünmüyor. Eğer yeni dönemde DPS karşıtı bir koalisyon kurulacaksa mutlaka uzun soluklu bir uyum ve birliktelik içinde hareket edilmesi gerekiyor. Bura-

da da özellikle Rusya sempatisini ve Sırp milliyetçisi partilerin izleyecekleri siyaset belirleyici olacaktır. Et-nik gerilimlerin veya yeni bir hükümet krizinin ortaya

çıkması durumunda ise Đukanović liderliğindeki DPS hem kamuoyundan hem de Batı dünyasından destek bularak hızlı bir geri dönüş de yapabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.



SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)
